

dojem, že maximálně vyčerpala problematiku, přinejmenším v polském prostředí. Gieysztorovo pojetí však bylo odlišné. Díky interdisciplinárnímu charakteru své metody mohl nahlížet na téma zcela jinou optikou, díky čemuž posunul odvětví skokově kupředu. Přihlédnutí k fenomenologii náboženství Mircei Eliadeho, sémiotice Vjačeslava Ivanova a Vladimira Toporova a neokomparatistice Georgese Dumézila umožnilo zmíněný posun kupředu. Celá problematika dostala živější barvy, přesnější kontury a značnou plasticitu.

Mytologie Slovanů od svého původního vydání ovlivnila množství badatelů. Přesto, že netvoří kompaktní uskupení (vlastní historickou školu), není jejich význam nijak malý. Za pokračovatele Aleksandra Gieysztoru jsou považováni například Jack Banaszkiwicz a Stanisław Rosik. První přímo navazuje na Gieysztoru a rozšiřuje poznání především prostřednictvím nejstarších pramenů dynastie Piastovců. Pracuje s vědeckou komparací a strukturální analýzou a je autorem množství odborných článků a monografií (například *Podanie o Piaście i Popelu*).² Stanisław Rosik se orientuje spíše na identifikaci vazeb slovanského náboženství a raného křesťanství. Mimo to vydal monografii tematicky orientovanou na mnohohlavnost slovanských bohů (*Udział chrześcijaństwa*)³ a jejich solární aspekty.

Aleksander Gieysztor zanechal v oblasti bádání o slovanském náboženství výraznou a nesmazatelnou stopu. Jeho přístup k práci ovlivnil další generace vědců, přičemž někteří byli přímo jeho žáci. Vrcholně profesionálním způsobem poodkryl roušku neznáma a trvale vyvrátil zjednodušené pohledy na slovanskou mytologii. Na závěr cituji slova Georgese Dumézila: „Každý teologický a mytologický systém má nějaký význam a pomáhá společenství, které jej vyznává, porozumět a akceptovat sebe sama, vzbudit hrdost na to, co bylo, a důvěru v to, co je a co přijde.“

Jiří Tarant

Jakub ZOUHAR – Petr POLEHLA, *The Itinerarium Romanum of Ignatius Swieteczky O. P. A Critical Edition and Translation of a Travel Diary of 1777*, Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica XXXIII, Roma, Institutum Historicum Ordinis Praedicatorum – Angelicum University Press, 2021, 622 s., ISBN 978-88-99616-43-4

Jakub Zouhar a Petr Polehla, odborní pracovníci Katedry pomocných věd historických a archivnictví (Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové), jsou již známou a zavedenou dvojicí badatelů, jež propojuje historické, archivářské a filologické kompetence, které aplikuje zejména na církevní témata období raného novověku. Zmínit můžeme například jejich nedávno vydaný přehled církevní historiografie křesťanského Západu, dovedený od počátků až do konce osvícen-

2 Jacek BANASZKIEWICZ, *Podanie o Piaście i Popielu: studium porównawcze nad wczesnośredniowiecznymi tradycjami dynastycznymi*, Warszawa 1986.

3 Stanisław ROSIK, *Udział chrześcijaństwa w powstaniu policefalnych posągów kultowych u Słowian zachodnich*, Wrocław 1995.

ství.¹ Jakub Zouhar je především odborníkem na dominikánský řád a intelektuální dějiny 18. století z pohledu katolické církve, Petr Polehla je klasickým filologem zabývajícím se latinskými raně novověkými texty, mimo jiné také raně novověkým divadlem. V anotované knize se pustili do prvního tiskového vydání originálního latinského cestovního deníku dominikána Ignáce Swieteczského, který navíc doprovodili anglickým překladem — vědomě tedy cílí na širší evropské, snad i světové publikum. Ostatně značná recepce této edice se dá očekávat i díky místu vydání a podpoře dominikánského řádu: lze konstatovat, že jen málo církevních historiků z České republiky se může pochlubit knihou vydanou v Římě. Tato edice mimo jiné doplňuje stále pokračující ediční řadu zpráv papežských nunciů z českých zemí² a je cenným příspěvkem zejména k církevním a kulturním dějinám druhé poloviny 18. století, vnímané spíše jako doba osvícenství a obrození, v níž už se působení církevních řádů velká pozornost nepřisuzuje, pokud se nehovoří o jejich rušení. A samozřejmě je to také kvalitní svědectví o česko-italských vztazích, o vnímání centra katolického světa cestovatelem ze střední Evropy.

Cestovním zprávám a deníkům z 18. století se v poslední době věnuje značná pozornost, ať už jde o obecnější práce sledující fenomén cestovních průvodců³ nebo častější díla analyzující (a editující) jedno konkrétní dílo.⁴ V českém prostředí se sledovaly literární cestopisy spíše z doby humanistické, jak dokládají například práce Hany Bočkové a Markéty Melounové věnované cestám do Svaté země⁵ nebo pohled vymezené skupiny cestovatelů na české země, jako obraz anglofonních cestovatelů analyzovaný Hanou Ferencovou.⁶ Přímo cestujícím kněžím a řeholníkům (s mobilitou řeholnic se v pramenech setkáváme pochopitelně méně) se ale pozornost věnovala spíš omezeně, s výjimkou (například) studií Pavla Zahradníka.⁷

Swieteczský se v roce 1777 vydal přes české a rakouské země a dnešní Slovinsko do Itálie na generální kapitulu svého řádu, přičemž navštívil mimo jiné Milán či Řím

-
- 1 Jakub ZOUHAR — Petr POLEHLA, *Přehled církevní historiografie na Západě do konce osvícenství*, Červený Kostelec 2017.
 - 2 Viz Alena PAZDEROVÁ — Anna OHLÍDALOVÁ — Rudolf SANDER, *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592–1628 I. Epistulae et acta Caesaris Speciani 1592–1598, I–III (1592–1594)*, Praha 2015.
 - 3 Srov. rozsáhlý sborník se širokým časovým záběrem: Gilles CHABAUD — Évelyne COHEN — Natacha COQUERY — Jérôme PENEZ (edd.), *Les Guides imprimés du XVIIe au XXe siècle. Villes, paysages, voyages*, Paris 2000.
 - 4 Susanne DAUB (ed.), *Kunstdenkmäler in Latium und der Toskana. Beschreibungen und Bewertungen des Jesuiten Daniel Papebroch aus den Jahren 1661–1662. Erstedition, Übersetzung, Kommentar*, Köln — Weimar — Wien 2016.
 - 5 Markéta MELOUNOVÁ — Hana BOČKOVÁ (edd.), *Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic. Putování aneb Cesta z království českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země jüdské a dále do Egypta a velikého města Kairu I–II*, Česká knižnice 91/I–II, Brno 2017.
 - 6 Hana FERENCOVÁ, *Čechy a Morava očima anglických cestovatelů 1570–1800*, Olomouc 2018.
 - 7 Srov. za všechny Pavel ZAHRADNÍK, *Cesta cisterciáckých opatů do Cîteaux roku 1765*, in: Aleš Zářícký (ed.), *Historie 2006. Sborník prací z 12. celostátní studentské vědecké konference konané 7.–8. prosince 2006 v Ostravě*, Ostrava 2007, s. 70–83.

a dorazil až do Neapole. Na zpáteční cestě projížděl německými oblastmi Svaté říše římské. Poznámky si pravděpodobně zapisoval už během své cesty, ale shromáždil je až s odstupem. Je třeba zdůraznit, že se jedná o dosud takřka neznámý pramen, nacházející se ve fondu řádu dominikánů v litoměřickém Státním oblastním archivu, a o poměrně rozsáhlý rukopis. Doprovází jej edice několika dochovaných, německy a latinsky psaných dopisů Swieteczského. Na tomto místě nelze převyprávět celý obsah díla, do něhož proniká osobní zkušenost autora. Místy dílo působí velmi živě, až vtipně. Největší pozornost Swieteczský věnuje církevním institucím a stavbám, především (ale zdaleka nejen) svého řádu, pochopitelně nejvíce v Římě. Je zajímavé, že do jeho výkladu spíše jen okrajově vstupují i antické památky (například Koloseum, zmiňované jako amfiteátr, kde se kdysi odehrávaly hry). Zdá se, že Swieteczského popis je autentický, bohužel se editorům nepodařilo najít jednoznačný zdroj, který mohl být autorovi deníku oporou. Patrně ale nejvíce čerpal z osobního zážitku a zkušenosti.

Edice je provedena pečlivě a čtenáři dobře poslouží i překlad do angličtiny. Neoznačil bych ji však za edici kritickou. Jistě, k dispozici je jen jeden rukopis, ale zdá se mi, že editoři podávají ediční pravidla přece jen příliš zjednodušeně. Vhodné by bylo zohlednit například práce Aleny Bočkové, zejména její rozsáhlou ediční poznámku k edici latinských jezuitských školských her.⁸ Editoři se snaží především o věrné reprodukování textu, což se jim nepochybně podařilo, aniž by se zabývali přílišnými detaily. Je ovšem otázka, zda je funkční o autorovi deníku hovořit jako o „Ignaziovi Swieteczském“ — nebyla by vhodnější počestěná forma jména? Snad by bývalo vhodné (byť nepochybně typograficky mnohem náročnější) editovat přepis a překlad zrcadlově, aby lépe vyniklo srovnání mezi latinskou a anglickou verzí. Zde bych snad podotkl, že je vždy obtížné překládat pojmy a reálie střeoevropského (ale i italského) prostředí do angličtiny — tento překlad je ovšem srozumitelný a funkční, byť mohl být více podložen třeba výkladem o užívaných měnách. Domnívám se, že vhodnější je překlad „district“ než „county archives“.

V rozsáhlé knize najdeme jen drobné grafické nepřesnosti v seznamu pramenů a literatury.⁹ Určité rozpaky však působí rozsáhlá úvodní studie — jako ne zcela odůvodněné se mi jeví citáty uvádějící celé dílo, odkazující na generální kapituly i cestovatelské zkušenosti (například o cestování od Augusta Ludwiga von Schlözera). Úvodní studie přináší řadu zajímavých souvislostí a úvah (o způsobu cestování, generálních kapitulách, dominikánech na cestách, cestovních denících) — autoři se však až příliš rozbíhají do různých odboček, třeba o dominikánských studiích či o pozici latiny v 18. a 19. století; ty však vzhledem k množství témat nutně působí poněkud povrchně. Do jisté míry je opravňuje zaměření na anglosaského čtenáře, ale přece jen například výklad o rozdělení Československa se mi jeví jako opravdu nadbytečný. Navíc jsou uváděny spíše jen obecné teze, někdy nahodile řazené (při cestovatelské

8 Srov. Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ — Alena BOČKOVÁ — Magdaléna JACKOVÁ — Martin BAŽIL — Eva PAUEROVÁ — Jan ZDICHYNEC — Zdeněk ŽALUD (edd.), *Sv. Jan Nepomucký na jezuitských školních scénách*, Theatrum Neolatinum. Latinské divadlo v českých zemích I, Praha 2015, ediční poznámka na s. 51–71.

9 Případně v přepisech, například na s. 26 je *cuisdam*.

literatuře je zmiňován třeba i Pausaniás!), které nejsou podloženy konkrétními příklady a ani dostatečnými citacemi jistě použité a reflektované sekundární literatury. Poněkud zjednodušeně působí výklad o osvícenském myšlení (aniž by byly zmíněny recentní práce Daniely Tinkové) a místě dominikánů v něm, s řadou exkurzů k jejich teologii a filozofii (autoři se zaměřují na dominikány a jezuity, s opomenutím dalších řádů). Tento text dává potřebné souvislosti cestovnímu deníku (někdy až nadbytečné), ale jako dějiny duchovního kontextu doby jej číst nelze. Nesouhlasil bych například ani s tvrzeními o periferním postavení střední Evropy.

Netroufám si hodnotit anglický text po stránce jazykové, ale například si myslím, že je nevhodné hovořit o habsbursko-lotrinské dynastii jako o domu „Lorena“.¹⁰ Jako logické řešení ale vnímám užívání místních jmen: v latinském znění jsou ponechány Swieteckého varianty (byť někdy matoucí), v anglické verzi se autoři, pokud možno, pokouší místa identifikovat. Spíše bych uvítal větší soustředění na rukopis samotný, jeho obsah, vnější stránku a třeba i historii, další recepci Swieteckého díla českými dominikány, pokud by se dala zjistit. Snad by se dala důkladněji charakterizovat i osoba Swieteckého, jeho případné sociální sítě atd. Shrnut je ale průběh generální kapituly, Swieteckého pohledy na židy, cizince, jeho kulturní postřehy, zprávy o ubytování, dopravních prostředcích. Podány jsou (opět možná až příliš podrobně) dějiny rodiny Swieteckých a Swieteckého studia — spíše s důrazem na jejich obecné rámce než na jeho konkrétní osobu.

Uvedené výtky jistě neubírají anotované edici na významu. Editoři přinášejí nesmírně zajímavý text doplňující naše povědomí o době konce 18. století. Přinášejí ovšem také spoustu cenné pramenné látky, jejíž hlubší analýza do jisté míry zůstává ještě úkolem dalšího bádání.

Jan Zdichynec

Jiří HOFMAN (ed.), *Lidé a hradby. Bastionové pevnosti a jejich život, České Budějovice, Veduta, 2020, 176 s., ISBN 978-80-88030-48-5*

Kniha *Lidé a hradby*, jejímž editorem je historik Jiří Hofman ze zájmového sdružení Terezín — město změny, je sborníkem vybraných příspěvků předních odborníků v oblasti fortifikací, které byly prezentovány na konferenci „Lidé a hradby — bastionové pevnosti a jejich život“.¹ Publikaci tvoří vedle úvodu devět příspěvků (kapitol). Jejich výběr a chronologické řazení naznačuje promyšlenou editorskou koncepci knihy. Každá z kapitol stojí na rozdílných metodologických základech a zastupuje jiný vědecký přístup a úhel pohledu na fenomén pevností. Obsahová rozmanitost může na první pohled působit nesourodě, ale jednotícím pojítkem je zde problematika bastionového opevnění, hradeb a valů obecně, což se promítlo i do názvu publikace. Kniha

¹⁰ Proč je uveden (s. 43) německý název u Karlových Varů a Teplic a nikoli u Chebu? Nemělo by se raději psát „general chapters“ než „chapters general“ (s. 45)?

¹ Konference byla pořádána v Terezíně dne 30. září 2019 ve spolupráci se Společností pro výzkum dějin vojenství.